

Karin Kloosterboer

Kind in het centrum

Kinderrechten
in asielzoekerscentra

Samenvatting

Karin Kloosterboer

Kind in het centrum

Kinderrechten in asielzoekerscentra

Samenvatting

Juni 2009

Inhoud

Inleiding	5
Een schets	7
Het onderzoek	13
De resultaten	15
De 65 aanbevelingen	20
Kinderrechtenverdrag	27

Inleiding

In Nederland groeien duizenden kinderen op in een gezin in een asielzoekerscentrum (azc). De situatie waarin deze kinderen opgroeien voldoet anno 2009 *niet* aan de eisen die het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind stelt.¹ Die constatering geldt voor het geheel en voor alle onderwerpen waar kinderen mee te maken hebben afzonderlijk: gezin en opvoeding, wonen, recreatie, spel en vrije tijd, onderwijs, gezondheid, veiligheid, procedure, financiën en participatie. Dat is de conclusie van een onderzoek naar hun situatie, waarvan de resultaten uitgebreid zijn beschreven in *Kind in het centrum: Kinderrechten in asielzoekerscentra*.

Het Kinderrechtenverdrag verplicht de overheid om goed voor kinderen in asielzoekerscentra te zorgen. Net zo goed als voor andere kinderen in Nederland om precies te zijn. De maatschappelijke normen die voor kinderen in Nederland gelden op het niveau van wonen, veiligheid, onderwijs, gezondheid enzovoort, zijn onverkort van toepassing op kinderen die in een azc opgroeien. Daarnaast heeft de overheid een extra verantwoordelijkheid voor vluchtelingenkinderen, omdat deze kinderen bijzonder kwetsbaar zijn.

[Slechts 8% van alle deskundigen die voor dit onderzoek vragenlijsten invulden, is het eens met de stelling dat het azc aan gezinnen voldoende voorwaarden biedt om een normaal – veilig, gezond en stabiel – gezinsleven te leiden.](#)

Al lange tijd zijn velen bezorgd over de situatie van kinderen in gezinnen in azc's, juist omdat zij hier samen met hun ouders zijn. Wordt de overheidsverantwoordelijkheid voor alleenstaande minderjarige asielzoekers wel erkend, voor kinderen die hier met hun ouders zijn gebeurt dat te weinig. Er wordt vanuit gegaan dat de ouders voor hun kinderen zorgen. Ouders blijken daar echter dikwijls niet goed toe in staat, door de situatie waarin zij zich bevinden en de problemen die zij hebben. In die gevallen heeft de overheid een plicht volgens het Kinderrechtenverdrag, namelijk om ouders te ondersteunen en waar nodig zelfs (delen van) de opvoedingstaak over te nemen. Zoals de overheid dat ook doet voor andere kinderen in Nederland.

In deze Samenvatting vindt u een schets van kinderen in asielzoekerscentra, informatie over het onderzoek en een overzicht van de resultaten daarvan. Het volledige rapport van *Kind in het centrum* bevat alle resultaten. Zie ook www.unicef.nl of www.kind-in-azc.nl.

---

¹ Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind is een verdrag van de Verenigde Naties. Sinds 1995 is het verdrag in Nederland van kracht. Het verdrag geldt voor alle kinderen, dat wil zeggen: iedereen van 0 tot 18 jaar.

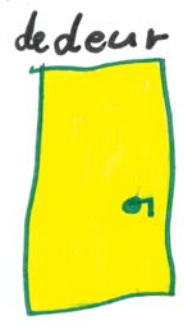
de computer

televisie

de deur

Een schets

Zes- tot achtduizend kinderen wonen met hun ouders in een asielzoekerscentrum in Nederland. Kinderen vormen een derde van alle asielzoekers in de centrale opvang. De kinderen zijn met hun gezin vanuit verschillende landen naar Nederland gekomen om hier bescherming te vragen: asiel. Daardoor verkeren ze hier per definitie in een afhankelijke positie.

In een asielprocedure wordt bepaald of het gezin hier mag blijven of het land moet verlaten. Totdat hier uitsluitel over is, wordt het gezin opgevangen in een van de bijna 60 asielzoekerscentra in Nederland. Voor sommige gezinnen duurt de asielprocedure jaren. Al die tijd wonen zij in een azc – de kinderen brengen er een belangrijk deel van hun jeugd door. De 66 kinderen met wie voor dit onderzoek werd gesproken, woonden op het moment dat we ze spraken gemiddeld 4,7 jaar in een azc in Nederland.

Opgevangen

Het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) voert de opvang sinds 1994 uit. De Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) is verantwoordelijk voor de asielprocedure. Het Ministerie van Justitie is verantwoordelijk voor het gehele vreemdelingenbeleid, inclusief de opvang en de asielprocedure.

De bijna 60 asielzoekerscentra zijn verspreid over Nederland en verschillen in tal van opzichten van elkaar. Allereerst is er een onderscheid tussen centra die gericht zijn op terugkeer – zogeheten T-locaties – en centra die gericht zijn op oriëntatie en inburgering – de O&I-locaties. De fase en uitkomst van de asielprocedure bepalen waar een gezin wordt opgevangen.

Er zijn azc's die dichtbij of in een dorp of stad liggen, maar de meeste zijn zeer afgelegen gesitueerd in een bos of op het platteland. Het verschilt per azc hoe de bewoners gehuisvest zijn. Er zijn oude kazernes, ziekenhuizen of vliegbases die verbouwd zijn tot kamers, er zijn prefab-centra, er bestaan asielzoekerscentra met caravans en er worden mensen in vakantie-huisjes opgevangen.

Verhuizen

Gezinnen moeten regelmatig naar een ander centrum verhuizen. Dat heeft verschillende redenen. Allereerst is de opvang gekoppeld aan de fase van de procedure. Als een gezin in Nederland is aangekomen, moet het eerst naar een tijdelijke noodvoorziening en naar een aanmeldcentrum. Vervolgens wordt het meestal in een asielzoekerscentrum geplaatst. Als de asielaanvraag wordt afgewezen moet het gezin naar een ander azc.

'Ik wil geen vriendin op de school waar ik nu zit, want misschien moet ik wel weer verhuizen. Dan heeft het geen zin.'

(meisje, 10 jaar)

Daarnaast zijn er andere redenen voor de verhuizingen. De meeste azc's zijn tijdelijk: ze mogen slechts vijf jaar in een gemeente staan en moeten dan hun deuren weer sluiten. Dat betekent dat de gezinnen die er op dat moment wonen, moeten verhuizen. Het COA reageert op het toe- en afnemen van de hoeveelheid asielzoekers in Nederland met het openen en sluiten van centra. Ook dan worden bewoners overgeplaatst om te zorgen dat overal een optimale bezetting is. De geïnterviewde kinderen in dit onderzoek waren in de 4,7 jaar die zij in Nederland in een azc woonden gemiddeld 2,5 keer verhuisd.

Wennen

Kinderen verhuizen vaak. Dat betekent dat ze bovenop het wennen aan een nieuw land steeds opnieuw moeten wennen aan een nieuwe omgeving, een nieuwe school met andere lesmethoden en leraren, nieuwe vriendjes. Sommige kinderen willen na een aantal verhuizingen geen nieuwe vriendschappen meer sluiten, omdat ze weten dat ze die toch weer moeten opgeven. Door de vele verhuizingen lopen de kinderen ook een achterstand op school op, bovenop de achterstand die sommigen toch al hebben vanwege hun situatie.

Opvoeden

Een asielzoekerscentrum is geen goede plek om een kind op te voeden. Toch zijn er ouders die het lukt om hun kinderen adequaat op te voeden, ondanks hun ervaringen in het land van herkomst en ondanks de situatie waarin ze zich nu bevinden. Daarnaast zijn er ouders die dat om verschillende redenen niet lukt. Veel ouders kampen met ernstige emotionele problemen. Ouders die nog geen positieve beschikking hebben gekregen mogen geen Nederlands leren, terwijl ze zich hier jarenlang moeten redden. De kinderen leren doorgaans snel de taal en gewoonten en leven daardoor in twee werelden die steeds verder uit elkaar gaan lopen: de maatschappij én thuis. De ouders zijn sociaal geïsoleerd door hun woonsituatie, door de vele verhuizingen en doordat ze al het bekende hebben moeten achterlaten in het land van herkomst. Anderen (het COA) bepalen de leef-regels in het azc en kunnen kinderen straffen als zij zich niet aan de huisregels houden.

Het gezin

De onderlinge relaties tussen ouders en kinderen veranderen nogal eens in een asielzoekerscentrum, zeker als de periode van onzekerheid lang duurt. Kinderen nemen de rol van hun ouders over (parentificatie). Ze maken zich zorgen over hun ouders, tolken voor ze en letten op jongere broertjes en zusjes.

Ouders verliezen vaak het gezag over en het respect van hun kinderen. Het wordt voor ouders steeds lastiger om het goede voorbeeld te geven als wachten hun voornaamste dagbesteding is. Ze vinden het steeds moeilijker om hun kinderen grenzen te bieden die recht doen aan zowel de Nederlandse samenleving waarin de kinderen opgroeien als aan hun eigen normen en waarden uit het land van herkomst. Doordat ze geen of nauwelijks contact hebben met hun omgeving kunnen ze niet overleggen en staan ze er alleen voor. In het azc worden ze zelden ondersteund in hun opvoedingstaak.

Thuis

De grootte, kwaliteit en sfeer van de woonruimte voor gezinnen verschilt per asielzoekerscentrum. In het ene azc wonen kinderen met hun ouders in één of twee kamers. Vaak delen ze dan een keuken, douche en wc met andere gezinnen. In andere azc's leven gezinnen in een eigen caravan of appartement. Maar er zijn ook azc's waar niet-gezinsleden 'bijgeplaatst' worden als een gezin niet alle bedden vult. Over het algemeen leven kinderen en ouders op een kleine oppervlakte – soms jarenlang – bij elkaar en hebben ze weinig tot geen privacy. Dat levert extra spanningen op, bovenop de stress die er toch al is vanwege de vlucht en de asielprocedure.

'Gezinnen wonen hier in één kamer. Die kamer functioneert als studeerkamer, slaapkamer, huiskamer, keuken en om bezoek te ontvangen. Het mag duidelijk zijn dat dit op een of andere manier consequenties heeft voor de ontwikkeling van het kind.

(woonbegeleider van het COA)

Door het ontbreken van ruimte en privacy kunnen kinderen in een azc moeilijk alleen zijn als ze daar behoefte aan hebben. Ook basisbehoeften als rust, slapen en zonder herrie ergens huiswerk maken, zijn lastig te vervullen.

Eiland

Asielzoekerscentra zijn 'eilanden' waar bewoners met uiteenlopende culturele, sociale en religieuze achtergronden en gezinssamenstellingen wonen. Asielzoekers wonen er achter een slagboom op een speciaal voor hen bedoeld terrein, vaak ver weg van de rest van de samenleving. In combinatie met het ontbreken van (openbaar) vervoer maakt de geïsoleerde ligging het voor de bewoners lastig om de normale dagelijkse dingen te doen. Boodschappen, (sport)clubs, school, medische zorg; alles is ver weg en moeilijk bereikbaar.

School

Asielzoekerskinderen van 5 jaar en ouder moeten naar school: ook voor hen geldt de leerplicht. Veel kinderen ontlenen daar hun structuur en hoop voor de toekomst aan. Doorgaans leren de kinderen heel snel Nederlands. Sommige azc's hebben een basisschool op het terrein. Hier leren nieuwe kinderen de taal voordat ze naar een reguliere school buiten het azc kunnen. In de praktijk blijkt echter dat sommige kinderen jarenlang naar de azc-school blijven gaan. Dat heeft te maken met de afgelegen ligging van een azc en met het vele verhuizen. Soms ontwikkelen kinderen op een azc-school een eigen taal, naast het Nederlands, om met elkaar te communiceren.

Internet

Kinderen kunnen in het azc nauwelijks gebruikmaken van internet. Dat is vooral voor basisschoolleerlingen vanaf groep zes en voor middelbare scholieren een probleem. Ze kunnen hun huiswerk niet goed maken en missen actuele schoolinformatie. Ze zijn uitgesloten van het opdoen van ervaring met de digitale wereld en van veel normale contacten met leeftijdsgenoten. Kinderen die moeten verhuizen willen graag contact houden met de asielzoekerskinderen in de azc's waar ze eerst woonden.

Spelen

Voor kinderen in azc's is gewoon spelen geen vanzelfsprekendheid, simpelweg omdat de ruimte daarvoor ontbreekt in huis. Er zijn in sommige azc's wel gemeenschappelijke ruimtes, maar ook daar is spelen niet altijd mogelijk. Kinderen mogen dan geen lawaai maken of er mag niet gespeeld worden in verband met de brandveiligheid. Buitenspelen kan meestal wel. In alle azc's is er wel een wipkip, een glijbaan en een schommel voor de kleinere kinderen. Het verschilt echter per azc of er ook voor oudere kinderen voorzieningen zijn. Sommige azc's hebben een voetbalveld of basketbalplaats, bij andere ontbreken die.

Vrije tijd

Buiten schooltijden is er voor de kinderen in asielzoekerscentra weinig te beleven. Andere kinderen in Nederland hebben clubs en vrienden na schooltijd en in de weekenden en vakanties, maar voor de kinderen in azc's is dat vaak een luxe. Soms ligt het asielzoekerscentrum te afgelegen om naar een club te kunnen, in andere gevallen speelt geldgebrek een rol. Het verhuizen maakt het vaak moeilijk om tussentijds in te stromen in clubs of om contact te leggen met vrienden. Vaak ook ondersteunen de ouders hun kinderen hierbij onvoldoende, onder meer omdat ze niet weten hoe dat zou kunnen. De kinderen die wel naar een (sport)club gaan, zijn daar zeer enthousiast over. Ze zien het als een uitlaatklep.

Activiteiten

In ongeveer de helft van de azc's organiseert de Nationale Stichting ter bevordering van Vrolijkheid creatieve activiteiten voor kinderen, meestal op woensdagen. Daar waar dat gebeurt, levert het een grote bron van vreugde op voor de kinderen. In de andere azc's worden geen of weinig activiteiten georganiseerd.

Kinderen vervelen zich erg, vooral in de weekenden en vakanties. Meestal ondernemen de ouders weinig met hun kinderen. De kinderen hangen vaak langdurig rond en zijn blij als ze weer naar school kunnen. Buitenlandse (school)reisjes zijn niet mogelijk zolang de kinderen geen verblijfsvergunning hebben.

Gezond

Veel kinderen en ouders hebben gezondheidsproblemen. Soms heeft dat te maken met de vluchtgeschiedenis, maar vaak is het een rechtstreeks gevolg van de stress over de asielprocedure. De gezondheidszorg voor asielzoekers is onlangs gereorganiseerd.

'Ik denk dat je voor asielzoekerskinderen lagere normen gaat hanteren; dat je dingen normaal gaat vinden die niet normaal zijn.'

(jeugdarts)

Tot 1 januari 2009 was de Medische Opvang Asielzoekers (MOA) verantwoordelijk voor de preventieve zorg en begeleiding naar de curatieve zorg. Sinds die datum sluit de zorg meer aan op de reguliere gezondheidszorg.

Er zijn echter verschillende redenen waarom dat in de praktijk niet zo vanzelfsprekend is. Allereerst zijn kinderen die in een azc wonen bijzonder kwetsbaar. Velen van hen werden geconfronteerd met oorlog, geweld, verlies van familieleden of andere schokkende gebeurtenissen. Asielzoekers spreken de taal niet, terwijl taal essentieel is om over te brengen wat er gebeurt. Bovendien kennen zij de weg niet in de gezondheidszorg en worden ze daarover niet voldoende geïnformeerd.

Veiligheid

Kinderen en ouders voelen zich vaak onveilig in het azc. Sommigen vergelijken een azc met een snelkookpan waarin mensen met heel verschillende achtergronden onder hoge druk samenleven. Dat gaat niet altijd zonder slag of stoot.

De grote onzekerheid over het al dan niet krijgen van een verblijfsvergunning, en dat gedurende een lange tijd, geeft bewoners eveneens een onveilig gevoel. Vooral als ze vaak getuige zijn van bewoners die door de vreemdelingenpolitie worden opgehaald om het land uitgezet te worden. Of van bewoners die 'door het lint gaan' omdat hun asielverzoek wordt afgewezen.

In veel azc's wonen alleenstaande mannen die de kinderen soms de stuipen op het lijf jagen doordat ze dronken zijn, onderling vechten of avances maken naar meisjes en vrouwen.

Rek

Kinderen en ouders hebben het gevoel dat zij geen enkele vat hebben op de situatie waarin zij zich bevinden. Ze voelen zich machteloos. Dat gevoel wordt versterkt doordat zij niet betrokken worden bij de gebeurtenissen in het azc. Ze hebben onvoldoende informatie over hun rechten en de gang van zaken en voelen zich niet serieus genomen als zij iets vragen aan medewerkers in het azc.

Kinderen zijn over het algemeen enorm veerkrachtig. Die veerkracht kent echter een grens. Naarmate de asielprocedure en dus de opvang langer duurt, ontwikkelen kinderen meer psycho-sociale problemen. De langdurige opstapeling van stressfactoren maakt dat op een gegeven moment 'de rek' eruit is. Als kinderen geen kansen krijgen, gaat het niet goed met ze.

Alles bij elkaar

Het is ingewikkeld om de situatie van kinderen in asielzoekerscentra goed te beschrijven. Veel knelpunten zouden in een 'normale' situatie misschien geen probleem opleveren. In het azc echter vormen ze door hun opeenstapeling een ernstige bedreiging voor de ontwikkeling van kinderen.

Bovendien is een asielzoekerscentrum geen normale situatie. Toch is ook dat lastig duidelijk te maken, want – zoals Cruijff al zei: *'Je gaat het pas zien als je het doorhebt'*. Iedereen die zich de moeite gunt om één dag in een asielzoekerscentrum rond te lopen, te praten met de bewoners en te ervaren hoe ze leven, zal zien dat de situatie waarin kinderen in asielzoekerscentra zich bevinden niet voldoet aan het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.

Het onderzoek

Van juni 2008 tot mei 2009 heeft een onderzoeksteam onder leiding van Karin Kloosterboer in vijf azc's met 66 kinderen en acht ouders gesproken. Er werden 164 deskundigen geconsulteerd: 44 individuele interviews, 89 respondenten op vragenlijsten en 31 deelnemers aan vijf expertmeetings, waaronder één met ouders en kinderen in een azc.

'Jullie zijn echt de eersten die komen vragen wat wij er nou van vinden.'

(vier jongens van 11 en 12 jaar, allen tien jaar in Nederland)

De vragenlijsten werden teruggestuurd door 42 woonbegeleiders en programmabegeleiders van het COA, 14 artsen en verpleegkundigen uit de jeugdgezondheidszorg voor asielzoekers, 18 leerkrachten van scholen waar (ook) asielzoekerskinderen les krijgen en 15 medewerkers van de Nationale Stichting ter bevordering van Vrolijkheid.

Ook werd recente literatuur geanalyseerd over asielzoekerskinderen en vluchtelingenkinderen.

Tezamen geeft deze informatie voor het eerst een compleet beeld van de situatie van kinderen die in gezinnen in een azc wonen. Hierin komen de verschillende perspectieven van de kinderen, de ouders, de deskundigen en de relevante literatuur samen. Op basis van het ontstane beeld is de situatie van de kinderen getoetst aan het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.

Stichting Kinderpostzegels Nederland, het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) en UNICEF Nederland gaven gezamenlijk opdracht tot het onderzoek en financierden het. Vertegenwoordigers van deze organisaties maakten deel uit van een stuurgroep.

Daarnaast vulde een klankbordgroep met deskundigen de inhoudelijke begeleiding aan. UNICEF was verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderzoek.

De onderzoeksactiviteiten leverden zeer veel informatie op die gestructureerd is opgenomen in een database. Hierin zijn 352 bronnen verwerkt, zoals kinderen, ouders, deskundigen en publicaties. Deze bronnen leverden gezamenlijk 3315 zelfstandige uitspraken op. Daarnaast werden de antwoorden op de meerkeuzevragen in de vragenlijsten opgenomen in de database.

Tijdens het onderzoek werd de website www.kind-in-azc.nl gelanceerd waarop actuele informatie over het onderzoek te vinden is. Hierop zijn onder meer alle onderzoeksdocumenten te vinden. Ook werd tijdens het onderzoek verslag gedaan, in een weblog met verhalen van de onderzoekers, foto's en tekeningen. In januari 2009 en mei 2009 werd een nieuwsbrief verspreid met de laatste stand van zaken rond het onderzoek.

'Een mens die moet wachten, moet precies de tijd weten waarop het eindigt.'

(jongen, 9 jaar)

Dit is de samenvatting van het onderzoeksrapport. Het volledige rapport *Kind in het centrum* bevat onder meer een uitputtend overzicht van de geïnventariseerde knelpunten.

De resultaten

Het onderzoek heeft zich geconcentreerd op negen aspecten van het leven van kinderen in asielzoekerscentra die tezamen hun leven bepalen: gezin en opvoeding, wonen, recreatie, spel en vrije tijd, onderwijs, gezondheid, veiligheid, procedure, financiën en participatie.

Op al deze onderwerpen voldoet de situatie niet aan de eisen die het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind stelt. De knelpunten rond alle onderwerpen hangen nauw met elkaar samen en vormen – mede door hun opeenstapeling – een ernstig gevaar voor de ontwikkeling van kinderen.

De situatie waarin de kinderen leven en de toetsing aan het Kinderrechtenverdrag worden uitvoerig beschreven in het volledige rapport *Kind in het centrum*. Daarin wordt per onderwerp geïnventariseerd welke knelpunten de kinderen, ouders, deskundigen en de literatuur signaleren en op welke manier zij die verwoorden. Uit de nadere analyse komen drie achterliggende, fundamentele knelpunten naar voren.

- 1 *De lange duur* – veel gezinnen verblijven jarenlang in de opvang omdat de asielpcedure niet is afgerond. Ze verkeren in onzekerheid of ze in Nederland mogen blijven. De opvang is niet ingericht op dat langdurige verblijf.
- 2 *Het vele verhuizen* – kinderen en hun ouders moeten vaak verhuizen en dat heeft gevolgen op allerlei terreinen.
- 3 *Het ontbreken van informatie* – meestal hebben kinderen en ouders geen of onvoldoende informatie over hun situatie, waardoor ze niet weten wat (on)mogelijk is in hun situatie en hoe lang die situatie zal voortduren.

Analyse

Vluchtelingenkinderen zijn bijzonder kwetsbare kinderen. Migratie en vlucht veroorzaken altijd en voor iedereen ernstige stress. Bovendien is het onvermijdelijk dat kinderen in de opvang spanningen hebben. Daar is niet veel aan te doen. Wat echter wél kan, is voorwaarden scheppen waardoor de spanningen die er zijn niet vergroot worden. Dat begint met de erkenning dat asielzoekerskinderen in een bijzondere positie verkeren.

Kinderen worden dagelijks geconfronteerd met zeer verschillende knelpunten die nauw met elkaar samenhangen en elkaar vaak versterken. De lange duur van de procedure en opvang maken die problemen des te ernstiger. Bovendien kent het huidige opvangbeleid obstakels. Zo is de aanpak zeer beheersmatig en de houding van de overheid ten opzichte van asielzoekers ambigu.

‘Het wachten op een status veroorzaakt veel stress, maar dat er niets te doen is op het azc veroorzaakt alleen nog maar meer stress.’

(meisje, 17 jaar)

Het Kinderrechtenverdrag is echter onverbiddelijk. Het richt zich tot de overheid en tot organisaties en personen die met kinderen werken of leven. Iedereen heeft een eigen verantwoordelijkheid en daarbij moet het belang van het kind uitgangspunt zijn.

Daadwerkelijk voor kinderrechten kiezen, vergt een omslag op verschillende niveaus en op belangrijke punten. Het noodzaakt tot systeemoplossingen en oplossingen op deel-terreinen.

Aanbevelingen

De aanbevelingen die in *Kind in het centrum* worden gedaan, zijn noodzakelijk vanuit het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Het zijn geen 'luke' verbeteringen, maar minimumnormen als gevolg van harde afspraken in een internationaal verdrag.

Opvolging van de aanbevelingen brengt de situatie van kinderen in azc's in overeenstemming met het Kinderrechtenverdrag. Er zijn basisaanbevelingen, aanbevelingen over de duur van de opvang en de continuïteit en aanbevelingen per onderwerp. Hieronder vindt u een uittreksel en daarna de gehele lijst.

Om te beginnen

- Ga uit van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind en de Europese opvangnormen.² Zorg dat de situatie van kinderen in asielzoekerscentra vanaf het eerste moment van opvang voldoet aan deze normen.
- Erken de bijzondere positie van kinderen in asielzoekerscentra. Schep voorwaarden om te zorgen dat de spanningen die inherent zijn aan de positie van asielzoekerskinderen niet vergroot worden door de situatie waarin zij zich bevinden.
- Formuleer een missie in de opvang en beschrijf daarin wat beschouwd wordt als het belang van het kind.
- Train personeel in de kinderrechtensvisie.
- Omschrijf de verantwoordelijkheden van iedere ketenpartner en maak duidelijk wat onder opvang valt.
- Stel een toezichthouder aan die waarborgt dat de opvang kwalitatief goed en 'kinderrechtenproof' is.

Beperk de duur van de opvang

Houd de asielprocedure en daarmee de opvang zo kort mogelijk en stel voor de zekerheid een limiet aan het verblijf van kinderen in een azc. Hanteer bij het inrichten van de opvang de kwaliteitseisen voor permanente bewoning.

Vergroot de continuïteit

Garandeer voor kinderen continuïteit op alle belangrijke levensgebieden. Voorkom dat kinderen en gezinnen moeten verhuizen naar een ander azc. Maak de plaats van opvang onafhankelijk van het verloop van de asielprocedure.

Verbeter de informatievoorziening

Informeer de ouders en de kinderen zelf over hun situatie en hun mogelijkheden in het azc en in Nederland. Maak hiervoor een informatieboekje en een website, waarop de kinderen ook zelf informatie kunnen plaatsen en waarop zij onderling in contact kunnen komen en blijven. Stel in ieder azc een mentor aan die vragen beantwoordt en de kinderen helpt te begrijpen wat hen overkomt.

'Ik wil het weten. Ik wil weten wat er gebeurt.'

(meisje, 12 jaar)

Ondersteun het gezin bij de opvoeding

Geef ouders voldoende mogelijkheden om zelf hun kinderen op te voeden in een zelfstandig gezin. Ondersteun de ouders hierin als dat nodig is. Geef voorlichting over de Nederlandse mogelijkheden. Neem verantwoordelijkheid voor de opvoeding van de kinderen door de frequente aanwezigheid van een Centrum voor Jeugd en Gezin in ieder azc.

Verbeter de huisvesting

Voor veel kinderen is opvang in een woonwijk beter dan in een azc. Voor andere kinderen is een goed azc geschikt voor de (eerste) opvang. Bied huisvesting die – ondanks het tijdelijke

² De Europese opvangrichtlijn wordt uitvoerig toegelicht in het volledige rapport *Kind in het centrum*.

karakter van de opvang – geschikt is voor permanente bewoning, in de nabijheid van scholen, winkels en andere noodzakelijke faciliteiten.

Faciliteer recreatie, spel en vrijetijdsbesteding

Maak het mogelijk dat kinderen van alle leeftijden in het azc en daarbuiten op een zinvolle manier hun vrije tijd besteden. Geef hen hiermee de gelegenheid om structuur aan hun dag en plezier in hun leven te geven. Denk aan verschillende leeftijden en ondersteun deelname in (sport)verenigingen en het aangaan van sociale contacten buiten het azc.

Verbeter het onderwijs

Zorg ervoor dat de kinderen naar school kunnen. Wijs de lokale overheid op haar verantwoordelijkheid ten aanzien van de leerplicht. Geef ouders en kinderen voorlichting over het Nederlandse onderwijssysteem en help hen kiezen tussen een azc-school en regulier onderwijs. Begeleid reguliere scholen in hun begeleiding van de kinderen. Geef kinderen vanaf groep zes een plek om rustig huiswerk te maken, voldoende toegang tot internet en een fiets om naar school te gaan.

Neem verantwoordelijkheid voor de gezondheid

Hanteer bij preventie, signalering en toegankelijkheid van de gezondheidszorg dezelfde normen als voor andere kinderen in Nederland, maar houd rekening met de kwetsbaarheid en de specifieke omstandigheden van de kinderen in een azc. Neem de kinderen serieus, schakel zonodig een tolk in en garandeer continuïteit in de behandeling bij verhuizingen.

Vergroot de veiligheid

Garandeer kindveilige huisvesting voor gezinnen, ook in complexen die slechts tijdelijk als azc dienst doen, en verbeter de leefomstandigheden. Geef ouders en kinderen voorlichting over veiligheidsaspecten in het azc en daarbuiten. Pak overlast en intimiderend gedrag aan.

Verbeter de asielprocedure

Laat kinderen participeren in de asielprocedure op een manier die past bij hun leeftijd en bied hen een vertrouwenspersoon. Vergroot de deskundigheid van IND, rechters en advocaten op het gebied van het Kinderrechtenverdrag en de reikwijdte daarvan.

Verbeter de financiële situatie

Geef ouders en kinderen voorlichting over omgaan met geld in Nederland en bied zonodig hulp. Onderzoek of de huidige gezinsbudgetten voldoende zijn en geef ouders ruimere mogelijkheden om te werken.

Vergroot de participatie

Betrek kinderen bij de gang van zaken in het azc, voer een kinder- en jongerenoverleg in en stel een mentor aan. Organiseer structurele contacten met wijkcentra, (sport)verenigingen, scholen en andere organisaties in de omgeving van het azc. Geef de kinderen een kans.

Wie moet het doen?

In het volledige rapport *Kind in het centrum* zijn checklists opgenomen waarin staat welke personen en organisaties de aanbevelingen zullen moeten gaan uitvoeren.

Uiteraard wordt hierbij ook aandacht geschonken aan de ouders en hun verantwoordelijkheden en taken.

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind geeft de overheid de verantwoordelijkheid de ouders bij te staan bij het uitvoeren van hun (opvoedings)taak en deze zonodig over te nemen. Daarnaast heeft de overheid, net als voor andere kinderen in Nederland, eigen verantwoordelijkheden ten aanzien van asielzoekerskinderen.

Het Ministerie voor Jeugd en Gezin dient de regie te hebben over de uitvoering van de aanbevelingen. Het ministerie is er voor alle kinderen, dus ook voor deze kinderen.

Daarnaast zijn er checklists voor het Ministerie van Justitie, het COA, de IND,

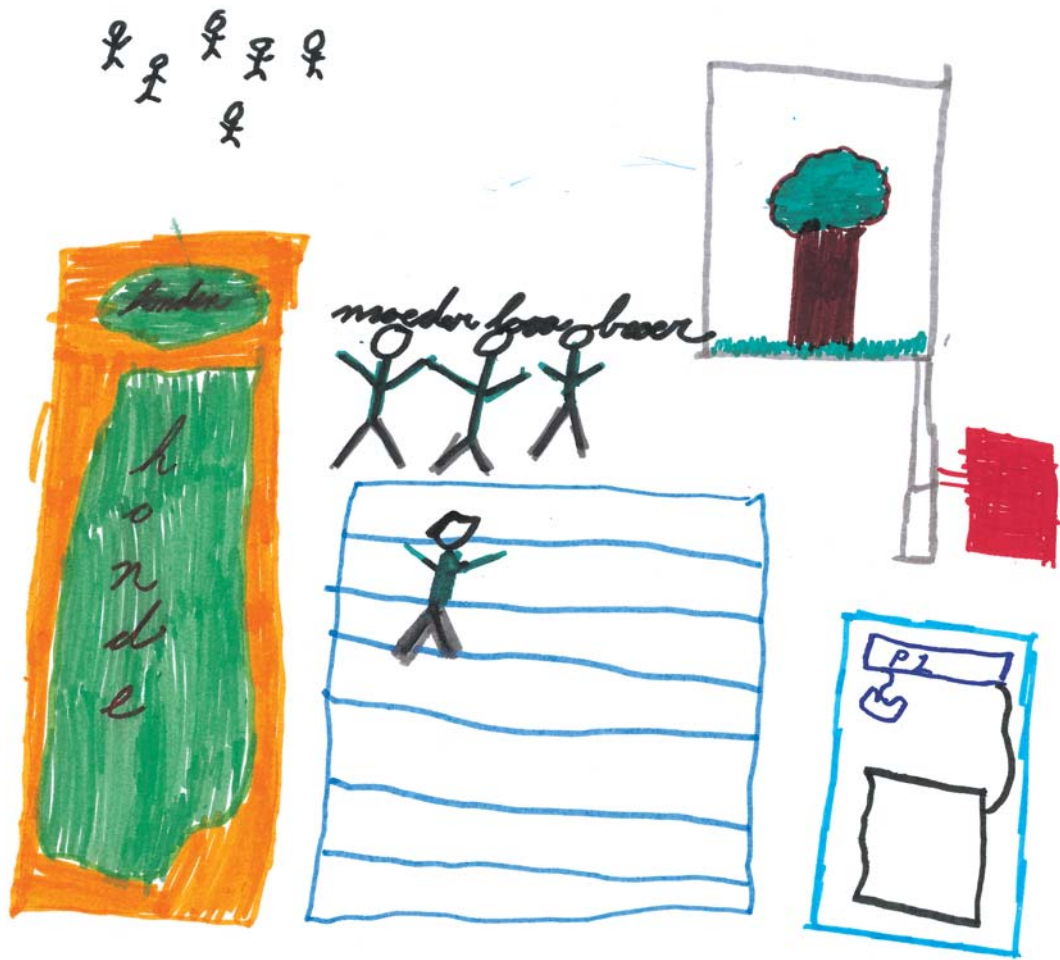
VluchtelingenWerk, de advocatuur, vreemdelingenrechters, gemeenten, verschillende ministeries, scholen en instellingen voor gezondheidszorg en jeugdzorg.

Waarom moeten zij dat doen?

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties stelt heldere en concrete eisen aan overheden over hoe zij moeten omgaan met kinderen. Nederland heeft in 1995 officieel verklaard zich aan dit verdrag te zullen houden, net zoals inmiddels vrijwel alle andere landen in de wereld. Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind stelt slechts minimumeisen. Daarom moeten de aanbevelingen worden opgevolgd.

‘Ik wil mijn leven beginnen.’

(meisje, 17 jaar)

De 65 aanbevelingen

Om te beginnen

- 1 Ga uit van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind en de Europese opvangnormen. Zorg dat de situatie van kinderen in asielzoekerscentra in ieder geval voldoet aan deze minimumnormen.
- 2 Erken de bijzondere positie van kinderen in asielzoekerscentra. Schep voorwaarden om te zorgen dat de spanningen die inherent zijn aan de positie van deze kinderen niet vergroot worden door hun situatie.
- 3 Formuleer een missie in de opvang en beschrijf daarin wat beschouwd wordt als het belang van het kind.
- 4 Train personeel in de kinderrechtensvisie.
- 5 Omschrijf de verantwoordelijkheden van iedere ketenpartner en maak duidelijk wat onder opvang valt.
- 6 Stel een toezichthouder aan die waarborgt dat de opvang kwalitatief goed en ‘kinderrechtenproof’ is.

Beperk de duur van opvang

- 7 Verkort de duur van de asielprocedure en daarmee van verblijf in de opvang.
  - Stel een limiet aan het verblijf van kinderen in asielzoekerscentra.
  - Geef gezinnen na vijf jaar een status.
- 8 Ga bij de inrichting van de opvang uit van een langdurig verblijf.

Vergroot de continuïteit

- 9 Zorg voor een zo groot mogelijke continuïteit in het leven van kinderen en gezinnen.
- 10 Koppel de procedure los van de opvang zodat verhuizingen in verband daarmee niet meer nodig zijn.
- 11 Beperk verhuizingen van kinderen in de schoolgaande leeftijd tot maximaal éénmaal onder zeer strenge voorwaarden.

Verbeter de informatievoorziening

- 12 Informeer kinderen en ouders op een adequate manier over hun situatie en (on)mogelijkheden.
  - Vergroot de toegang tot informatie voor kinderen, onder meer door toegang tot internet (zie aanbevelingen onderwijs).
  - Maak een COA-informatiegids voor kinderen, met daarin onder meer: wie is wat in het azc, wat zijn je rechten, wat kun je doen in het azc, wat kun je doen in (de omgeving van) dit azc.
  - Ontwerp een website ‘Kind in azc’: voor het onderhouden van contacten met kinderen in andere azc’s, voor informatie over de regelgeving en voor informatie over de (recreatie- en sport)mogelijkheden in en rond ieder azc.

Aanbevelingen per onderwerp

- 13 Neem op alle onderwerpen verantwoordelijkheid voor een benadering van kinderen in azc’s die ‘kinderrechtenproof’ is. Ga daarbij uit van het belang van het kind en niet van de eigen deelverantwoordelijkheid.

Ondersteun het gezin bij de opvoeding

- 14 Ga uit van ouders als de opvoeders.
- 15 Schep voorwaarden waardoor ouders hun opvoedingstaak kunnen (blijven) uitoefenen en een stabiel gezinsleven kunnen hebben.
  - Respecteer de rol van ouders als opvoeders door hen als eerste aan te spreken als de kinderen opvoedkundige correcties behoeven.
  - Geef alle ouders de mogelijkheid om de Nederlandse taal te leren.
  - Bied gezinnen een zelfstandige woonruimte met eigen voorzieningen en de mogelijkheid zelf te koken (zie aanbevelingen wonen).
  - Schep mogelijkheden voor naschoolse opvang en een crèche voor jonge kinderen met professionele begeleiding. Geef ouders een rol in vrijwillige taken bij deze opvang.
  - Breng ouders in beweging, via kunst, sport of muziek.
  - Verbied kinderen in te schakelen als tolk over volwassen onderwerpen.
  - Organiseer een ontmoetingsplaats voor ouders waar ze ook praktische adviezen kunnen krijgen.
  - Versterk het gevoel van autonomie van ouders door hen te helpen bij het inrichten van een zinvolle dagbesteding.
  - Organiseer contacten tussen de ouders.
  - Breid activiteiten voor ouders en jonge kinderen uit.
- 16 Beoordeel wat gezinnen nodig hebben.
  - Inventariseer kort na binnenkomst in Nederland wat de (ondersteunings)behoeften zijn van een gezin.
  - Verwijs de kinderen zo spoedig mogelijk na aankomst in Nederland naar de jeugdgezondheidszorg voor een eerste medische en psychosociale controle.
  - Vraag ouders regelmatig wat ze nodig hebben om goed te kunnen opvoeden.
- 17 Organiseer opvoedingsondersteuning voor alle ouders in een azc.
  - Breng Centra voor Jeugd en Gezin – mobiele teams met pedagogisch adviseurs – naar azc's en waarborg de jeugdzorg.
  - Ondersteun ouders vanaf de aankomst in een azc in hun rol als ouder en opvoeder door te inventariseren wat ouders nodig hebben om die taak te kunnen uitoefenen.
  - Creëer een apart aanbod voor vaders.
  - Maak gebruik van zelforganiserende, laagdrempelige groepsvorming, waarbij sleutelfiguren worden betrokken. Organiseer lotgenotencontacten en werk met zelforganisaties.
  - Ondersteun ouders in hun opvoedcompetenties. Maak gebruik van de ervaringen met de aanpak van kindermishandeling en reeds ontwikkelde methoden voor opvoedingsondersteuning. Sluit aan bij opvoedcompetenties, achtergrond en ervaringen van ouders.
  - Geef voorlichting over de rol van ouders en over opvoeding zonder lichamelijk geweld. Onderstreep het belang van structuur en goede nachtrust.
  - Geef voorlichting over de bijzondere situatie waarin gezinnen zich bevinden en waar ze hulp kunnen vragen als er problemen met opvoeden zijn.
  - Organiseer opvoedingsondersteuning, hulp en zorg voor nieuwe gezinnen in het azc en begeleid ze naar zelfstandigheid en gebruik van reguliere voorzieningen in de omgeving, mits op redelijke afstand.
  - Train COA-personeel in het omgaan met kinderen en ouders, het herkennen van opvoedingsproblemen en het kunnen doorverwijzen en –begeleiden.
  - Stel een mentor aan (zie aanbeveling 63).
  - Verbeter de signalering, verwijzing en begeleiding bij ernstige problematiek naar jeugdhulpverlening, jeugdgezondheidszorg of jeugdbescherming.
- 18 Organiseer opvoedingsondersteuning op maat voor gezinnen waarvoor dat nodig is.
  - Geef alleenstaande ouders maatschappelijke en psychologische begeleiding en preventieve ondersteuning bij de opvoeding.
  - Bied ouders en kinderen die ernstig in de knel zitten extra hulp.

19 Versterk de psychosociale weerbaarheid van kinderen.

- Verzorg een landelijk aanbod aan weerbaarheidstraining voor alle kinderen van verschillende leeftijden in asielzoekerscentra.
- Sluit aan bij aspecten die kinderen belangrijk vinden.

Verbeter de huisvesting

20 Onderzoek de mogelijkheid om asielzoekersgezinnen zo snel mogelijk te plaatsen in normale woningen in de samenleving met begeleiding. Ga uit van het belang van het kind.

21 Investeer in voldoende woonruimte en privacy voor kinderen en ouders.

- Richt de omgeving en omstandigheden in op gunstige ontwikkelingsmogelijkheden voor kinderen.
- Vergroot de privacy van gezinnen en zorg voor voldoende leefruimte, afzonderlijke ruimtes in de woning, een eigen slaapkamer voor kinderen vanaf de basisschool, sanitair en kookgelegenheid per gezin en laat geen woningen delen met niet-gezinsleden.

22 Zorg voor kwalitatief goede woonruimtes.

- Bied gezinnen met kinderen woningen die geschikt zijn voor permanente bewoning.
- Geef gezinnen voldoende ruimte (zie hiervoor).
- Zorg voor gezonde, geïsoleerde en kindveilige woningen (zie aanbevelingen veiligheid).
- Geef gezinnen een grotere mate van vrijheid in het inrichten en aankleden van hun woonruimte.

23 Richt azc's zo in dat er een gezonde en veilige verhouding is tussen gezinnen en alleenstaanden.

- Verdeel azc's in secties - jonge gezinnen, ouderen, alleenstaanden - zodat kinderen geen hinder ondervinden van andere bewoners.
- Bied kleinschalige opvang.

24 Plaats gezinnen met kinderen in azc's in de nabijheid van een dorps- of stadskern, met essentiële voorzieningen zoals scholen en winkels.

25 Organiseer voor ieder azc goed (openbaar) vervoer.

26 Geef ieder kind en ouder in een azc een fiets en fietsles.

27 Plaats gezinnen met kinderen in één keer goed in een azc dat in de omgeving voldoende mogelijkheden biedt voor onderwijs en ontwikkeling.

- Plaats gezinnen nooit in een azc dat binnenkort gaan sluiten.
- Kies voor regionale opvang, en zorg dat gezinnen met een status een woning in de regio krijgen.
- Voorkom verhuizingen (zie aanbevelingen continuïteit).
- Organiseer voldoende buffercapaciteit.

Faciliteer recreatie, spel en vrijetijdsbesteding

28 Organiseer voldoende activiteiten in het azc voor kinderen van verschillende leeftijdsgroepen buiten schooltijd.

- Organiseer activiteiten in ieder azc waar kinderen wonen.
- Bied de activiteiten structureel, op vaste tijden aan.
- Organiseer activiteiten meer dan eens per week, en bied extra activiteiten aan in vakanties.
- Organiseer naschoolse opvang van basisschoolleerlingen met professionele begeleiding.
- Bied activiteiten voor verschillende leeftijdsgroepen (0 tot 4 jaar, 4 tot 12 jaar, 12 tot 18 jaar).
- Bied verschillende soorten activiteiten voor kinderen.
- Vraag kinderen zelf wat ze leuk vinden en betrek ze bij het ontwikkelen en uitvoeren van activiteiten.
- Betrek oudere kinderen en ouders bij het organiseren van en helpen bij activiteiten voor jongere kinderen.
- Organiseer ook activiteiten waarbij het samenwerken tussen ouders en kinderen centraal staat.
- Sluit zoveel mogelijk aan bij activiteiten buiten het azc.

- Haal zonnodig trainers en leraren naar het azc als dat te afgelegen ligt om aan activiteiten buiten het azc mee te doen.
- Train personeel in het ontwikkelen en uitvoeren van activiteiten en het betrekken van bewoners daarbij (zie aanbevelingen participatie).
- Schakel de Vrolijkheid in voor het organiseren van verantwoorde (re)creatieve activiteiten.

29 Zorg voor voldoende faciliteiten in het azc voor recreatie, spel en vrije tijd.

- Investeer in grotere woonruimte en privacy voor kinderen en ouders (zie aanbevelingen wonen).
- Bied ouders voldoende financiën waarmee kinderen aan sport- of andere activiteiten buiten het azc kunnen deelnemen (zie aanbevelingen financiën).
- Zorg voor goed vervoer als het azc afgelegen ligt (zie aanbevelingen wonen).
- Geef ieder kind en iedere ouder in een azc een fiets en fietsles (zie aanbevelingen wonen).
- Zorg voor goed onderhouden speeltoestellen in het azc.
- Geef ieder kind vanaf groep 6 basisschool de beschikking over een computer met internet (zie aanbevelingen onderwijs).
- Breid de mogelijkheden en ruimte voor buitenspelen uit.
- Investeer in een aparte recreatieruimte voor kinderen om binnen te spelen, die geopend is op tijden dat kinderen vrij zijn van school.
- Betrek ouders bij het opzetten van bijvoorbeeld een speel-o-theek, bibliotheek en kledingverkoop in het azc.
- Betrek architecten en kunstenaars bij de inrichting van de openbare ruimte en speelruimte in het azc en laat kinderen participeren.
- Stimuleer ouders bij het organiseren van zwemles voor hun kinderen.

30 Geef kinderen meer gelegenheid om zelf activiteiten te ondernemen in en buiten het azc.

- Breid de mogelijkheden voor kinderen uit om zelf in hun omgeving activiteiten te ondernemen.
- Wijs kinderen en ouders op mogelijkheden van financiering van lidmaatschap van sportclubs, sportkleding en materialen en help hen zonnodig.
- Stel een mentor aan (zie aanbeveling 63).

31 Vergroot de mogelijkheden voor sociaal contact.

- Organiseer regelmatig activiteiten om de contacten tussen nieuwe kinderen en kinderen die al langer in het azc wonen op gang te brengen.
- Integreer zoveel mogelijk activiteiten met mogelijkheden buiten het azc.
- Organiseer uitwisselingsactiviteiten met (basis)scholen in de omgeving.
- Betrek bewoners uit de omgeving van het azc bij de kinderen in het azc.
- Geef ieder kind vanaf groep zes basisschool de beschikking over een computer met internet (zie aanbevelingen onderwijs).
- Ontwerp een website 'Kind in azc' (zie aanbevelingen informatievoorziening).

32 Informeer kinderen en ouders goed over de mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding en begeleid ze zonnodig bij de start daarvan.

- Ontwerp een website 'Kind in azc' waarop ze de mogelijkheden kunnen vinden (zie aanbevelingen informatievoorziening).
- Informeer ouders uitvoerig over het belang van activiteiten, (buiten)spelen, sport en sociale contacten voor een gezonde ontwikkeling van hun kind.
- Begeleid ouders en kinderen zonnodig.

Verbeter het onderwijs

33 Verbeter de continuïteit in het onderwijs aan asielzoekerskinderen.

- Handhaaf de Leerplichtwet.
- Voorkom verhuizingen, organiseer onvermijdelijke verhuizingen alleen tussen twee schooljaren (zie aanbevelingen continuïteit).
- Organiseer passend onderwijs en het vervoer naar school al voor een eventuele verhuizing.
- Geef kinderen in azc's een vast landelijk leerlingnummer als basis voor een leerlingvolgsysteem.

- Besteed in geval van een onvermijdelijke verhuizing aandacht aan het afscheid nemen in de klas en op school.
- 34 Beoordeel voor ieder kind of het in zijn belang is om naar een azc-school te gaan of naar een reguliere school. Doe dat samen met ouders.**
  - Geef ouders duidelijk aan dat ze een vrije schoolkeuze hebben en ondersteun ze.
  - Beoordeel aan het eind van een schooljaar van ieder kind op een azc-school of hij/zij kan worden overgeplaatst naar een reguliere school.
  - Organiseer voor kinderen in het vervolgonderwijs zoveel mogelijk dat zij regulier onderwijs volgen.
  - Zorg voor adequaat vervoer van en naar school en voor een fiets (zie aanbevelingen wonen).
- 35 Organiseer een betere begeleiding vanuit scholen.**
  - Licht schoolleiding en docenten voor en organiseer periodieke bezoeken van docenten aan het azc.
  - Geef als school intensieve en gerichte voorlichting aan kinderen en ouders in azc's.
  - Organiseer vanuit school huiswerkbegeleiding in het azc, bijvoorbeeld door PABO-studenten.
  - Organiseer regelmatig contact tussen school, het COA en instellingen voor jeugdgezondheidszorg om een goede begeleiding van de schoolgaande kinderen te waarborgen.
- 36 Geef leerlingen vanaf groep zes basisschool voldoende toegang tot internet op een computer of laptop.**
- 37 Zorg voor een goede huiswerkruimte voor schoolgaande kinderen.**
- 38 Betrek ouders meer bij het onderwijs aan hun kinderen.**
  - Informeer ouders van schoolgaande asielzoekerskinderen beter over het Nederlandse schoolsysteem.
  - Benader ouders actief voor ouderavonden en stimuleer ze deel te nemen aan vrijwilligersactiviteiten op school.
- 39 Verbeter de kwaliteit van het onderwijs aan asielzoekerskinderen.**
  - Begin meteen met les in de Nederlandse taal op de azc-school.
  - Pas het onderwijsniveau steeds zoveel mogelijk aan het niveau en de behoeften van individuele kinderen aan.
  - Stimuleer kinderen zoveel mogelijk en ondersteun ze daarbij.
  - Bied kinderen die binnen afzienbare termijn moeten terugkeren naar het land van herkomst gerichte, korte praktijkgerichte opleidingen die bruikbaar zijn in het land van herkomst.
  - Maak gebruik van de specifieke kennis over onderwijs aan asielzoekerskinderen, zoals aanwezig bij de Landelijke Onderwijs Werkgroep voor Asielzoekers en Nieuwkomers (LOWAN).
- 40 Informeer alle betrokkenen over de regelingen rond onderwijs aan asielzoekerskinderen.**
- 41 Pas de onderwijsregels daar waar nodig aan op de situatie van asielzoekerskinderen.**
  - Betrach bijvoorbeeld soepelheid rond doublures met kinderen die buiten hun schuld vaak moeten verhuizen.
  - Bied onderwijsvervolgmogelijkheden voor jongvolwassenen tussen de 18 en 21 jaar.

Neem verantwoordelijkheid voor de gezondheid

- 42 Verbeter de preventie van gezondheidsproblemen.**
  - Leg de nadruk op beschermende en ondersteunende factoren en sluit aan bij de eigen vaardigheden van kinderen om met problemen om te gaan.
  - Verbeter de leefomstandigheden van gezinnen (zie aanbevelingen wonen).
  - Stem preventie af op het langdurige en onzekere verblijf van asielzoekers in azc's.
- 43 Verbeter de signalering, toegang en doorverwijzing.**
  - Geef adequate voorlichting aan kinderen en ouders over de Nederlandse gezondheidszorg voor asielzoekers.
  - Vergroot de mogelijkheden voor het inschakelen van tolken.
  - Vergoed (telefoon)kosten die kinderen en ouders maken voor gezondheidsvragen.
  - Vraag asielzoekers zelf regelmatig welke behoefte aan zorg zij hebben. Doe dat op individueel en op groepsniveau.

- Neem kinderen serieus in vragen rond hun gezondheid.
- Zorg voor regelmatige aanwezigheid op het azc-terrein van huisarts en medische ondersteuners.
- Werk samen in de signalering.
- Maak gebruik van de specifieke kennis over de gezondheidszorg voor asielzoekerskinderen, zoals aanwezig bij de Publieke Gezondheidszorg Asielzoekers (PGA, voorheen MOA).
- Baken verantwoordelijkheden tussen verschillende hulpverleners en instanties duidelijk af en neem verantwoordelijkheid voor taken.
- Volg asielzoekerskinderen intensiever.
- Zorg voor een goed geautomatiseerd registratiesysteem om inzicht te krijgen in aard en frequentie van gezondheidsproblemen in azc's.

44 Breid de gezondheidszorg voor asielzoekerskinderen uit.

- Breid de capaciteit van de gezondheidszorg uit.
- Leid medewerkers in de sector gezondheidszorg en welzijn op in de problematiek van en hulp aan asielzoekerskinderen.
- Verbeter de continuïteit in zorg aan (verhuizende) asielzoekerskinderen.
- Vergroot de mogelijkheden voor casuïstiekbespreking in overleg tussen betrokken instanties.

45 Bied op het kind toegespitste hulp aan.

- Kies voor leeftijdsadequate hulp die rekening houdt met de achtergrond van asielzoekerskinderen.
- Erken dat onder asielzoekerskinderen mogelijk slachtoffers zijn van mishandeling, uitbuiting, gewapende conflicten of andere geweldervaringen.
- Sluit aan bij de interesses van het kind.
- Beoordeel bij ieder kind of groepstherapie of individuele hulp gewenst is.
- Organiseer een sociaal en een professioneel netwerk ter ondersteuning van het kind.

46 Verbeter de voorlichting aan kinderen en ouders over onderwerpen die invloed hebben op hun gezondheid.

- Informeer over weerbaarheid en communicatieve en interactieve vaardigheden.
- Informeer over seksualiteit en (seksuele) uitbuiting.
- Informeer over gezonde voeding en hygiëne.
- Informeer over de gevaren van alcohol en drugs.

Vergroot de veiligheid

47 Train medewerkers in het herkennen van signalen van en risicofactoren voor asielzoekers.

48 Implementeer een meldcode kindermishandeling en op termijn een meldplicht.

49 Geef voorlichting aan kinderen en ouders over veiligheidsaspecten.

50 Verbeter de leefomstandigheden van gezinnen en maak woonruimtes en azc's kindveilig (zie aanbevelingen wonen).

- Richt azc's zo in dat er een gezonde en veilige verhouding is tussen gezinnen en alleenstaanden (zie aanbevelingen wonen).
- Voorzie woningen voor gezinnen met jonge kinderen van veiligheidsmaatregelen zoals wandcontactdoosbeschermers en beveiliging voor ramen.
- Zorg in het azc voor zaken als beveiliging, goede verlichting en camerabewaking.
- Pak overlast, drugsgebruik, intimiderend en crimineel gedrag in het azc aan.

51 Informeer ouders en kinderen over de aard en duur van de opvang.

52 Geef kinderen cursussen weerbaarheid en zelfverdediging.

Verbeter de asielpcedure

53 Laat kinderen zoveel mogelijk en in overeenstemming met hun leeftijd participeren in het vreemdelingenrecht.

- Specificeer hoe het belang van het kind in de verblijfsprocedure wordt meegewogen.
- Geef gewicht aan de visie van het kind.
- Betrek bij de besluitvorming criteria zoals de lengte van verblijf, het integratieniveau, de mate van gehechtheid aan de Nederlandse samenleving, kennis van taal en cultuur.
- Erken dat het recht op bijvoorbeeld huisvesting en onderwijs los staan van de status.

54 Bouw een kinderrechtentoets in de procedure in.

- Beoordeel bij ieder kind of zijn belang of zijn recht op ontwikkeling bedreigd wordt.
- Geef opdracht tot het verrichten van een onderzoek door een gespecialiseerde instantie (bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming) in die gevallen waarin sprake lijkt van een bedreiging van de ontwikkeling van het kind.
- Ga steeds uit van de bepalingen in het Kinderrechtenverdrag.

55 Stel een vertrouwenspersoon voor kinderen in die op de hoogte is van hun situatie en die hen kan begeleiden en uitleg kan geven over de juridische procedure.

56 Vergroot de deskundigheid van vreemdelingenrechters, de IND en asieladvocaten.

- Informeer ze over de ontwikkeling van kinderen en de consequenties van hun beslissingen voor kinderen.
- School ze in de eisen die het Kinderrechtenverdrag stelt aan eenieder die met kinderen werkt en aan de overheid.

Verbeter de financiële situatie

57 Onderzoek of gezinnen een ruimer budget nodig hebben.

58 Geef ouders voorlichting over omgaan met geld in Nederland en bied zonodig hulp.

59 Voorkom dat ouders geld moeten voorschieten voor belangrijke zaken als gezondheid of onderwijs.

60 Vergroot de mogelijkheden voor ouders om te werken zonder verlies van hun bijdrage.

Vergroot de participatie

61 Organiseer de participatie van kinderen in azc's.

62 Train medewerkers in het azc in het (h)erkennen van, de omgang met, en sociale zorg voor de kinderen in asielzoekerscentra.

63 Stel een mentor aan waar kinderen terecht kunnen en die rechtstreeks contact met kinderen en ouders in het azc onderhoudt. De mentor informeert, begeleidt en ondersteunt gezinnen bij bijvoorbeeld pedagogische vragen, recreatie en contacten met school. Deze mentor is vaak aanwezig, ook buiten kantooruren en goed bereikbaar.

64 Betrek kinderen bij de gang van zaken in het azc.

- Peil regelmatig de behoeften van kinderen en ouders.
- Investeer in informele contacten met kinderen.
- Plaats een ideeënbus in het azc en neem ideeën en klachten serieus.
- Vraag kinderen actief naar ideeën over het inrichten van gepaste zorg en opvang.
- Organiseer een kinderverleg of jongerenraad.

65 Organiseer contacten tussen azc en wijkcentra, scholen, sport- en andere organisaties in de omgeving van het azc.

Houd moed!

Want als u met het uitvoeren van de aanbevelingen tot hier bent gekomen dan voldoet de situatie waarin kinderen leven in asielzoekerscentra in Nederland aan het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.

Kinderrechtenverdrag – in het kort

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind wordt ook wel het Kinderrechtenverdrag genoemd. Het is hieronder in verkorte vorm weergegeven. De volledige versie is te vinden op www.kind-in-azc.nl.

Artikel 1 – Definitie van het kind

Ieder mens jonger dan achttien jaar is een kind.

Artikel 2 – Non-discriminatie

Alle rechten gelden voor alle kinderen, zonder uitzonderingen. De overheid neemt maatregelen om alle rechten te realiseren en moet ervoor zorgen dat elk kind wordt beschermd tegen discriminatie.

Artikel 3 – Belang van het kind

Het belang van het kind moet voorop staan bij alle maatregelen die kinderen aangaan. De overheid moet het welzijn van alle kinderen bevorderen en houdt toezicht op alle voorzieningen voor de zorg en bescherming van kinderen.

Artikel 4 – Realiseren van kinderrechten

De overheid neemt alle nodige maatregelen om de rechten van kinderen te realiseren en moet via internationale samenwerking armere landen hierbij steunen.

Artikel 5 – Rol van de ouders

De overheid moet de rechten, plichten en verantwoordelijkheden van ouders en voogden respecteren. De ouders en voogden moeten het kind (bege)leiden in de uitoefening van zijn of haar rechten op een manier die past bij de leeftijd en ontwikkeling van het kind.

Artikel 6 – Recht op leven en ontwikkeling

Ieder kind heeft recht op leven. De overheid waarborgt zoveel mogelijk het overleven en de ontwikkeling van het kind.

Artikel 7 – Naam en nationaliteit

Het kind heeft bij de geboorte recht op een naam en een nationaliteit en om geregistreerd te worden. Het kind heeft het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen verzorgd te worden.

Artikel 8 – Identiteit

Het kind heeft het recht zijn of haar identiteit te behouden, zoals nationaliteit, naam en familiebanden. De overheid steunt het kind om zijn of haar identiteit te herstellen als die ontnomen is.

Artikel 9 – Scheiding kind en ouders

Het kind heeft het recht om bij de ouders te leven en op omgang met beide ouders als het kind van een of beide ouders gescheiden is, tenzij dit niet in zijn of haar belang is. In procedures hierover moet naar de mening van kinderen en ouders worden geluisterd.

Artikel 10 – Gezinshereniging

Ieder kind heeft het recht om herenigd te worden met zijn of haar ouder(s) als het kind en de ouder(s) niet in hetzelfde land wonen. Aanvragen hiervoor moet de overheid met welwillendheid, menselijkheid en spoed behandelen. Het kind dat in een ander land dan zijn of haar ouder(s) verblijft, heeft recht op rechtstreeks en regelmatig contact met die ouder(s).

Artikel 11 – Kinderontvoering

Het kind heeft recht op bescherming tegen kindervervoer naar het buitenland door een ouder. De overheid neemt ook maatregelen om ervoor te zorgen dat het kind kan terugkeren vanuit het buitenland als het ontvoerd is.

Artikel 12 – Participatie en hoorrecht

Het kind heeft het recht om zijn of haar mening te geven over alle zaken die het kind aangaan. De overheid zorgt ervoor dat het kind die mening kan uiten en dat er naar hem of haar wordt geluisterd. Dit geldt ook voor gerechtelijke en bestuurlijke procedures.

Artikel 13 – Vrijheid van meningsuiting

Het kind heeft recht op vrijheid van meningsuiting, dit omvat ook de vrijheid inlichtingen en denkbeelden te verzamelen, te ontvangen en te verspreiden. Daarbij moet rekening gehouden worden met de rechten van anderen.

Artikel 14 – Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

Het kind heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst en de vrijheid deze te uiten. De overheid respecteert de rechten en plichten van ouders en voogden om het kind te (bege)leiden bij de uitoefening van dit recht op een manier die past bij zijn of haar leeftijd en ontwikkeling.

Artikel 15 – Vrijheid van vereniging

Het kind heeft het recht om met anderen vreedzaam samen te komen, lid te zijn of te worden van een vereniging en een vereniging op te richten.

Artikel 16 – Privacy

Ieder kind heeft recht op privacy. De overheid beschermt het kind tegen inmenging in zijn of haar privé- en gezinsleven, huis of post en respecteert zijn of haar eer en goede naam.

Artikel 17 – Recht op informatie

Het kind heeft recht op toegang tot informatie en materialen van verschillende bronnen en in het bijzonder op informatie en materialen die zijn of haar welzijn en gezondheid bevorderen. De overheid stimuleert de productie en verspreiding hiervan en zorgt ervoor dat het kind beschermd wordt tegen informatie die schadelijk is.

Artikel 18 – Verantwoordelijkheden van ouders

Beide ouders zijn verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen. Het belang van het kind staat hierbij voorop. De overheid respecteert de eerste verantwoordelijkheid van ouders en voogden, geeft hen ondersteuning en creëert voorzieningen voor de zorg van kinderen, ook voor kinderopvang als de ouders werken.

Artikel 19 – Bescherming tegen kindermishandeling

Het kind heeft recht op bescherming tegen alle vormen van lichamelijke en geestelijke mishandeling en verwaarlozing zowel in het gezin als daarbuiten. De overheid neemt maatregelen ter preventie en signalering hiervan en zorgt voor opvang en behandeling.

Artikel 20 – Kinderen zonder ouderlijke zorg

Een kind dat tijdelijk of blijvend niet in het eigen gezin kan opgroeien heeft recht op bijzondere bescherming. De overheid zorgt voor alternatieve opvang, zoals een pleeggezin of indien nodig een kindertehuis.

Artikel 21 – Adoptie

Het belang van het kind moet voorop staan bij adoptie. Als er voor het kind geen oplossing mogelijk is in het eigen land, is internationale adoptie toegestaan. De overheid houdt toezicht op de adoptieprocedures en bestrijdt commerciële praktijken.

Artikel 22 – Vluchtelingen

Een kind dat asiel zoekt of erkend is als vluchteling, heeft recht op bijzondere bescherming en bijstand ongeacht of hij of zij alleenstaand of bij zijn ouders is. De overheid moet proberen de ouders of andere familieleden van alleenstaande gevluchte kinderen op te sporen. Als dat niet lukt, heeft het kind recht op dezelfde bescherming als elk ander kind zonder ouderlijke zorg.

Artikel 23 – Kinderen met een handicap

Een kind dat geestelijk of lichamelijk gehandicapt is, heeft recht op bijzondere zorg. De overheid waarborgt het recht van het gehandicapte kind op een waardig en zo zelfstandig mogelijk leven waarbij het kind actief kan deelnemen aan de maatschappij en zorgt voor bijstand om de toegang tot onder meer onderwijs, recreatie en gezondheidszorg te verzekeren.

Artikel 24 – Gezondheidszorg

Het kind heeft recht op de best mogelijke gezondheid en op gezondheidszorgvoorzieningen. De overheid waarborgt dat geen enkel kind de toegang tot deze voorzieningen wordt onthouden. Extra aandacht is er voor de vermindering van baby- en kindersterfte, eerstelijnsgezondheidszorg, voldoende voedsel en schoon drinkwater, zorg voor moeders voor en na de bevalling en voor voorlichting over gezondheid, voeding, borstvoeding en hygiëne. De overheid zorgt ervoor dat traditionele gewoontes die schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen, worden afgeschaft.

Artikel 25 – Uithuisplaatsing

Een kind dat uit huis is geplaatst voor zorg, bescherming of behandeling van zijn of haar geestelijke of lichamelijke gezondheid, heeft recht op een regelmatige evaluatie van zijn of haar behandeling en of de uithuisplaatsing nog nodig is.

Artikel 26 – Sociale zekerheid

Ieder kind heeft het recht op voorzieningen voor sociale zekerheid. Voorbehoud: Nederland geeft kinderen geen eigen aanspraak op sociale zekerheid maar regelt dit via de ouders.

Artikel 27 – Levensstandaard

Ieder kind heeft recht op een levensstandaard die voldoende is voor zijn of haar lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling. Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de levensomstandigheden van het kind maar de overheid moet hen hierbij helpen met bijstand en ondersteuning zodat het kind op z'n minst voldoende eten en kleding en adequate huisvesting heeft.

Artikel 28 – Onderwijs

Het kind heeft recht op onderwijs. Basisonderwijs is voor ieder kind gratis en verplicht. De overheid zorgt ervoor dat het voortgezet - en beroepsonderwijs toegankelijk is voor ieder kind, in overeenstemming met zijn of haar leerniveau. De overheid pakt vroegtijdig schooluitval aan. De handhaving van de discipline op school moet de menselijke waardigheid en kinderrechten respecteren. Internationale samenwerking is nodig om analfabetisme te voorkomen.

Artikel 29 – Onderwijsdoelstellingen

Het kind heeft recht op onderwijs dat is gericht op: de ontplooiing van het kind; respect voor mensenrechten en voor de eigen culturele identiteit, de waarden van het eigen land en van andere landen; vrede en verdraagzaamheid; gelijkheid tussen geslachten; vriendschap tussen alle volken en groepen en eerbied voor het milieu. Iedereen is vrij om een school naar eigen inzicht op te richten met inachtneming van deze beginselen en de door de overheid vastgestelde minimumnormen voor alle scholen.

Artikel 30 – Kinderen uit minderheidsgroepen

Een kind uit een etnische, religieuze of linguïstische minderheidsgroep heeft recht om zijn of haar eigen cultuur te beleven, godsdienst te belijden of taal te gebruiken.

Artikel 31 – Recreatie

Het kind heeft recht op rust en vrije tijd, om te spelen en op recreatie, en om deel te nemen aan kunst en cultuur. De overheid zorgt ervoor dat ieder kind gelijke kansen heeft om dit recht te realiseren en bevordert recreatieve, artistieke en culturele voorzieningen voor kinderen.

Artikel 32 – Bescherming tegen kinderarbeid

Het kind heeft recht op bescherming tegen economische uitbuiting en tegen werk dat gevaarlijk en schadelijk is voor zijn of haar gezondheid en ontwikkeling of de opvoeding hindert. De overheid moet een minimumleeftijd voor arbeid en aangepaste werktijden en arbeidsvoorwaarden vaststellen.

Artikel 33 – Bescherming tegen drugs

Het kind heeft recht op bescherming tegen drugsgebruik. De overheid moet maatregelen nemen zodat kinderen niet ingezet worden bij het maken of in de handel van drugs.

Artikel 34 – Seksueel misbruik

Het kind heeft recht op bescherming tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik. De overheid moet maatregelen nemen om kinderprostitutie en kinderpornografie te voorkomen.

Artikel 35 – Handel in kinderen

Het kind heeft recht op bescherming tegen ontvoering en mensenhandel. De overheid onderneemt actie om te voorkomen dat kinderen worden ontvoerd, verkocht of verhandeld.

Artikel 36 – Andere vormen van uitbuiting

Het kind heeft recht op bescherming tegen alle andere vormen van uitbuiting die schadelijk zijn voor enig aspect van het welzijn van het kind.

Artikel 37 – Kinderen in detentie

Marteling en andere vormen van wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing van het kind zijn verboden. Kinderen mogen niet veroordeeld worden tot de doodstraf of tot levenslange gevangenisstraf. Opsluiting van een kind mag alleen als uiterste maatregel en dan zo kort mogelijk. Als een kind wordt opgesloten, moet de rechter zo snel mogelijk beslissen of dat mag. Het kind heeft daarbij recht op juridische steun. Kinderen mogen niet samen met volwassenen opgesloten worden. Alle kinderen in detentie hebben recht op een menswaardige behandeling en op contact met hun familie. Voorbehoud: in Nederland kan op kinderen vanaf zestien jaar het volwassenenstrafrecht worden toegepast.

Artikel 38 – Kinderen in oorlogssituaties

Een kind in een oorlogssituatie heeft recht op extra bescherming en zorg. De overheid waarborgt dat kinderen jonger dan vijftien jaar niet voor militaire dienst worden opgeroepen.

Artikel 39 – Bijzondere zorg voor slachtoffers

Een kind dat slachtoffer is van oorlogsgeweld of van uitbuiting, misbruik, foltering of een andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing heeft recht op bijzondere zorg - in een omgeving die goed is voor het zelfrespect, de gezondheid en de waardigheid van het kind -om te herstellen en te herintegreren in de samenleving.

Artikel 40 – Jeugdstrafrecht

Ieder kind dat verdacht, vervolgd of veroordeeld wordt voor een strafbaar feit heeft recht op een pedagogische behandeling die geen afbreuk doet aan de eigenwaarde en de menselijke waardigheid van het kind, die rekening houdt met de leeftijd van het kind en die de herintegratie en de opbouwende rol van het kind in de samenleving bevordert. Ieder kind heeft recht op een eerlijk proces en op juridische bijstand. De overheid houdt kinderen zoveel mogelijk buiten strafrechtelijke procedures. Voorbehoud: in Nederland krijgt een kind bij lichte overtredingen soms geen juridische bijstand.

Colofon

Kind in het centrum is een gezamenlijke uitgave van Stichting Kinderpostzegels Nederland, het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) en UNICEF Nederland.

Tekst

Karin Kloosterboer en Arnout Esser
kkloosterboer@unicef.nl

Foto's

Elri van Dijk: p. 2 en p. 12
Rik Keus: p. 31
Karin Kloosterboer: p. 4 en p. 11
Remco Molkenboer: p. 14

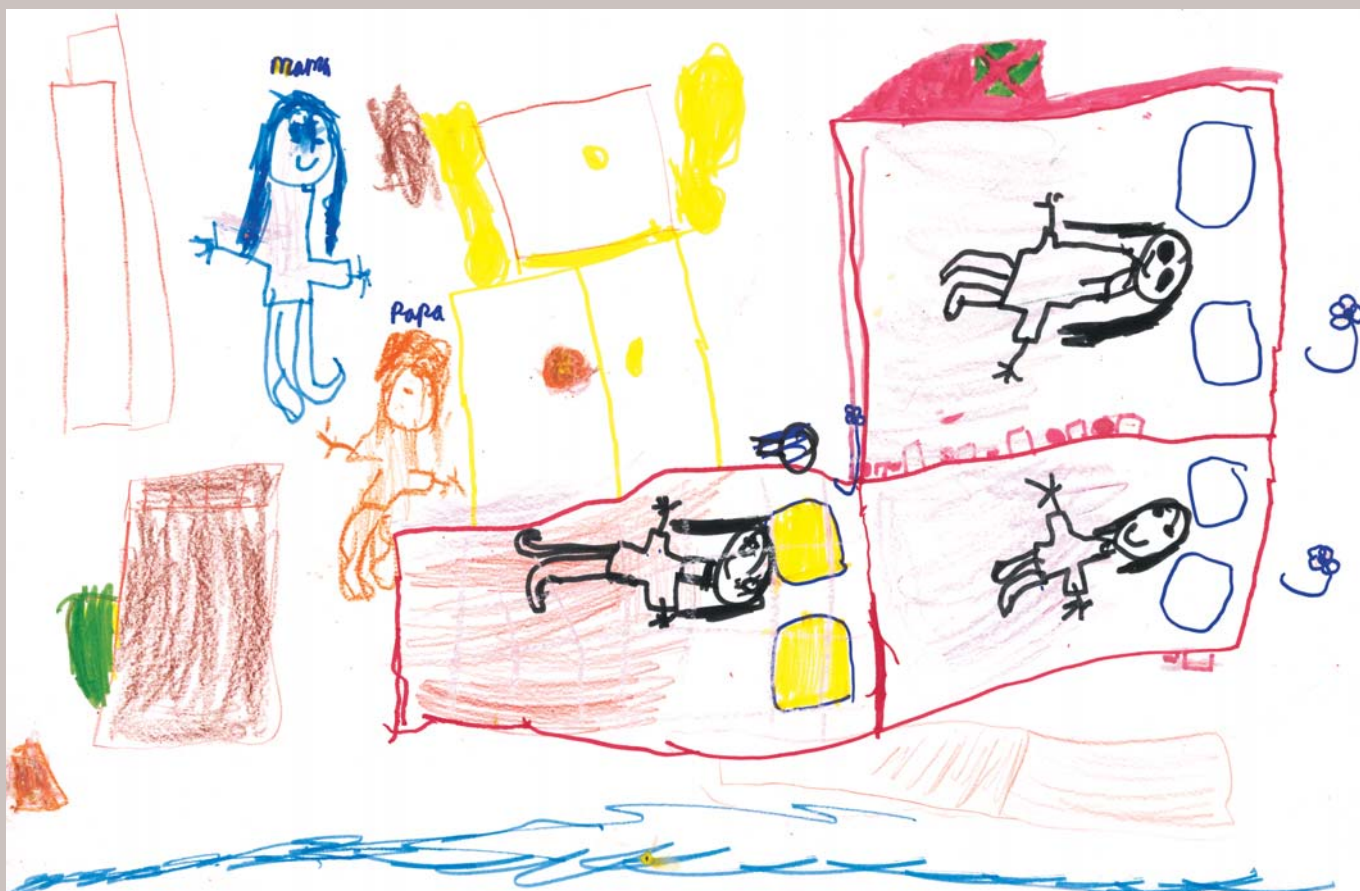
Tekeningen

Kinderen in azc's.
Vormgeving
Eveline den Heijer | Studio Tint,
Den Haag

Druk

Ernst van Leeuwen | Stenco,
Amsterdam
Oplage
2000 exemplaren

© juni 2009

Het volledige rapport en de samenvatting zijn beschikbaar op www.kind-in-azc.nl en www.unicef.nl

UNICEF Nederland | Postbus 30603 | 2500 GP Den Haag | www.unicef.nl
Stichting Kinderpostzegels Nederland | Schipholweg 73/75 | 2316 ZL Leiden | www.kinderpostzegels.nl
Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) | Postbus 3002 | 2280 ME Rijswijk | www.coa.nl

Samenvatting Kind in het centrum Kinderrechten in asielzoekerscentra

In Nederland groeien zes- tot achtduizend kinderen op in een gezin in een asielzoekerscentrum (azc). Ze zijn hierheen gekomen om bescherming – asiel – te zoeken en wonen in een azc zolang de asielprocedure duurt. Soms is dat jarenlang.

Hoe is het voor kinderen om op te groeien in een azc?

Hoe verhoudt deze situatie zich tot het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind?

Kind in het centrum geeft antwoord op deze vragen. Het rapport beschrijft de resultaten van het onderzoek naar kinderen die in een gezin in een asielzoekerscentrum opgroeien. Het onderzoek werd uitgevoerd door UNICEF in opdracht van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA), Stichting Kinderpostzegels Nederland en UNICEF Nederland.

Het onderzoek werd verricht in de periode van september 2007 tot juni 2009. Het geeft een beeld van de gehele leefsituatie van de kinderen in asielzoekerscentra. Hiervoor zijn gesprekken gevoerd met kinderen en ouders in de azc's, er zijn deskundigen geconsulteerd en er is literatuuronderzoek gedaan. De situatie van de kinderen wordt getoetst aan de eisen van het Kinderrechtenverdrag en er worden aanbevelingen gedaan om die situatie te verbeteren. Van *Kind in het centrum* bestaat naast deze samenvatting ook een volledig onderzoeksverslag.

Contactadres:
UNICEF Nederland
Postbus 30603
2500 GP Den Haag
T (070) 333 93 00

info@unicef.nl

ISBN 978 90 73841 16 1